

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**Факультет соціально-психологічний
Кафедра соціальних технологій**

**«ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ
ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ»**

**Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої
освіти
спеціальності 231 Соціальна робота**

62 групи
Боброва Дар'я Сергіївна

Науковий керівник:
Кандидат наук, доцент
кафедри соціальних технологій

Літяга Інна Володимирівна

Рекомендована до захисту
рішенням кафедри соціальних технологій

Протокол № 5 від «25» жовтня 2018 р.

Зав. кафедри _____ Коляденко С.М.
підпис

Дата
захисту

22 грудня 2018

Результат
захисту

за національною шкалою	кількість балів за 100 бальною шкалою	ECTS

Голова
ДЕК

Саух Ірина Василівна - доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту і маркетингу

(підпис)

Сейко Наталія Андріївна –доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальних технологій

Члени
ДЕК

(підпис)

Коляденко Світлана Миколаївна –кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальних технологій

(підпис)

Павлик Надія Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальних технологій

(підпис)

Секретар
ДЕК

Шмиглюк Оксана Геннадіївна – асистент кафедри психології розвитку та консультування

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДБСТ.....	8
1.1 Історія створення та розвитку ДБСТ.....	8
1.2 Законодавча база здійснення соціального супроводу ДБСТ.....	12
1.3 Сучасний стан соціального супроводу ДБСТ в Україні.....	21
Висновки до першого розділу.....	25
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДБСТ.....	26
2.1 Сутність соціального супроводу ДБСТ. Мета та завдання здійснення соціального супроводу ДБСТ.....	26
2.2 Етапи та умови здійснення соціального супроводу ДБСТ.....	55
2.3 Завдання соціальних працівників щодо організації соціального супроводу ДБСТ.....	72
Висновки до другого розділу.....	90
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДБСТ.....	91
3.1 Програма емпіричного дослідження організаційних умов соціального супроводу ДБСТ.....	91
3.2 Аналіз результатів емпіричного дослідження організаційних умов соціального супроводу ДБСТ.....	93
3.3 Програма щодо організаційних умов соціального супроводу ДБСТ.....	101
Висновки до третього розділу.....	106
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	108
ДОДАТКИ.....	113

Актуальність теми обумовлена перш за все тим, що останнім часом в Україні зростає чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Згідно з даними Міністерства соціальної політики України, станом на кінець 2015 р. на первинному обліку перебувало 73182 таких дітей, серед них 21346 - діти-сироти.

Важливим для розуміння масштабу проблеми сирітства в Україні, як біологічного, так і соціального, також є те, що більшість дітей, якими опікується держава, залишаються під її наглядом до досягнення повноліття. Так, за 2015 р. загалом 12423 дитини було знято з первинного обліку – з них 731 дитина повернулася на виховання до рідних батьків, а 1769 були усиновлені. Переважна частина – 9623 особи були зняті з обліку саме по досягненню повноліття. Водночас 10173 дитини протягом 2015 р. набули статусу дитини-сироти, або дитини, позбавленої батьківського піклування.

Сучасна державна політика орієнтована на максимальне забезпечення права дитини на сім'ю, що передбачає як попередження сирітства, так і влаштування дітей, які вже стали сиротами, або позбавлені батьківського піклування, до сімейних форм виховання.

Рядом державних та юридичних документів пріоритетом влаштування дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, визначено сімейне виховання, насамперед, за рахунок усиновлення та встановлення опіки.

Конвенція ООН про права дитини, яку прийнято у 1989 р. і ратифіковано Україною у 1991 р., проголосила, що дитині для повного емоційного комфортного розвитку найкраще виховуватись у сім'ї, в атмосфері щастя, любові та взаєморозуміння. Крім того, підкреслювалося, що кожна дитина має право на сім'ю. Саме за таких умов дитина може бути повністю підготовлена до самостійного життя у суспільстві й вихована у дусі розуміння вищих гуманістичних ідеалів і моральних цінностей.

Створення таких умов для дітей і стало пріоритетом у діяльності дитячих будинків сімейного типу, які функціонують в Україні з 1987 р. Функціонування дитячих будинків сімейного типу в Україні базується на такому ключових нормативному акті - Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження

Положення про дитячий будинок сімейного типу» де визначено, що основною метою створення ДБСТ є забезпечення належних умов для виховання в сімейному оточенні дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Даним нормативним актом також регулюються процеси створення та ліквідації ДБСТ, влаштування та вибуття дітей із них, права та обов'язки батьків-вихователів та прийомних батьків, питання матеріального забезпечення ДБСТ, контролю за виконанням батьками-вихователями своїх обов'язків.

Важливість соціального супроводження та контролю за діяльністю батьків-вихователів обумовлена кількістю ДБСТ в Україні. Починаючи з 2000 р., після завершення експерименту з утворення прийомних сімей, державою розпочато перехід від інтернатної до сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, переважно за рахунок розвитку системи дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей. Так, у 2010 р. загалом функціонувало 535 ДБСТ, а вже у 2012 р. їх кількість зросла до 740 ДБСТ. У 2013 р. в Україні вже функціонувало 881 ДБСТ. Протягом 2014–2015 рр. Значно збільшилась кількість дитячих будинків сімейного типу. Так, у 2014 р. в Україні функціонувало 918 ДБСТ, а у 2015 р. – 939 ДБСТ.

Але незважаючи на досвід існування дитячих будинків сімейного типу, правове регулювання відносин, що виникають під час їх діяльності не можна визнати оптимальним. Тож, можна сказати, що організація супроводу ДБСТ є багатоплановим процесом та потребує відповідної підготовки, а також ефективного здійснення.

Проблему організації соціального супроводу ДБСТ досліджували такі вчені як: Т. Алексеєнко, А. Андрейчак, Г. Бевз, Л. Волинець, Л. Дробот, Л. Єременко, І. Зверева, А. Капська, З. Кияниця, Т. Комар, Н. Комарова, Л. Кузьменко, Г. Лактіонова, В. Ослон, Ж. Петрочко, І. Пеша, Н. Репа, А. Холмогорова.

Особлива актуальність проблеми організації соціального супроводу

дитячих будинків сімейного типу обумовила вибір теми дипломної роботи

– «Організаційні умови соціального супроводу дитячих будинків сімейного типу».

Мета дослідження – дослідити процес організації соціального супроводу дитячих будинків сімейного типу.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти функціонування дитячих будинків сімейного типу.
2. Охарактеризувати сутність організації соціального супроводу дитячих будинків сімейного типу.
3. Розробити програму щодо організаційних умов соціального супроводу дитячих будинків сімейного типу.

Об'єкт дослідження – соціальний супровід дитячих будинків сімейного типу.

Предмет дослідження – зміст організації соціального супроводу дитячих будинків сімейного типу.

Методи дослідження: для виконання поставлених завдань дослідження було використано такі методи:

- теоретичні: аналіз науково-теоретичних джерел, нормативно-правове забезпечення діяльності дитячих будинків сімейного типу, статистичні методи кількісної та якісної обробки отриманих результатів.
- емпіричні: авторський опитувальник, контент-аналіз.

Експериментальна база дослідження: дослідницько-експериментальна робота здійснювалася на базі Житомирського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з працівниками служби, які здійснюють соціальний супровід ДБСТ, а також з залученням батьків-вихователів ДБСТ.

Теоретичне значення дослідження: теоретичне значення дослідження полягає у аналізі теоретичних аспектів функціонування дитячих будинків сімейного типу, обґрунтуванні сутності організації соціального супроводу ДБСТ, а також етапів, умов та вимог щодо здійснення соціального супроводу.

Практичне значення дослідження: практичне значення дослідження полягає в розробці програми щодо організаційних умов соціального супроводу ДБСТ.

Апробація роботи:

1. Основні теоретичні положення магістерської роботи були відображені у науковому виданні: Боброва Д.С. Організаційні умови соціального супроводу ДБСТ / Д. Боброва // Актуальні проблеми соціальної сфери: збірник учнів, студентів і викладачів за результатами конкурсних і кваліфікаційних досліджень – Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2018. – Вид. 8.
2. Іншомовна компетентність – платформа професійного розвитку в XXI столітті: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної студентської конференції для студентів немовних спеціальностей: Житомир, 18 квітня 2018 р. / за заг. ред. Н.М. Андрійчук. – Житомир: Видавництво ФО-П Левковець Н.М., 2018. – 196с.

Структура дипломної роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, що налічує 56 назв, додатків.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В роботі проаналізовано теоретичні аспекти функціонування дитячих будинків сімейного типу; охарактеризовано сутність організації соціального супроводу дитячих будинків сімейного типу; розроблено програму щодо організаційних умов соціального супроводу дитячих будинків сімейного типу.

Аналізуючи теоретичні аспекти функціонування дитячих будинків сімейного типу, мивизначили, що дитячий будинок сімейного типу (ДБСТ) – це окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває в шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менше 5 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у ДБСТ не повинна майно, що їм належить. За їх збереження до досягнення дитиною повноліття відповідають органи опіки і піклування. Держава надає родинам, які беруть на виховання дітей, матеріальну і соціальну підтримку. Вихованці дитячих будинків сімейного типу перебувають на державом забезпеченні. Коштів місяць батькам виділяються кошти на харчування вихованців, виходячи з натуральних норм їхнього забезпечення, придбання для них одягу, взуття,

медикаментів, предметів особистої гігієни, ігшок, кнг, іннтаря й устатування, а також кошти на оплату комунальних послуг. Бтьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу отрмують грошове тримання за вховання дітей. впадку прийомної родини так виплати не передбачені. Фінансування дитчих будинків сімейного типу а прийомних сімей відбувається з відповідного місцевого бюджет

Відповідно до характеристики соціальног супроводу ДБСТ, ми визначили, що соціальнийсупровід ДБС здійснюється центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молод , передбачає надання коплексу правови, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-економічних оціально-меичних та інформаційних послуг, спрямованих на створенн належних умов функціонування ДБСТ. Соціальний супровід ДБСТ здійснюється постійно. Для здійснення сціального супроводу за ДБСТ закріплюється соціальний працівник відповідного центру соціальних служб, який пройшов спеціальну підготовку

У програмі щодо організаційних умов соціального супроводу дитячих будинків сіейного типу, ми підтвердили гіпотезу, яка вказує на те, що ефективність органзаїї соціального супроводу ДБСТ млоді, які здійснюють соціальний супровід ДБСТ та вчителів-вихователів. Також, аналізуючи законодавчу базу можна зробити висновок що на законодавчому рівні процес соціальногосупрооду дитячих будиків сімейного типу цілком врегульовано, оскільки в нормативно-правових актах описано визначення понять, алгоритм надання послуги, суб'єкти, о'єкт, їх права та обов'язки. Відповідно до опитування батьківихователів щодо спроводу, було визначено, що ніхто з опитаних респонднтів цілком не задоволений якістю отриманих соціальних послуг в середньому можна визначити оцінку 5 з 10, тобто рівень послуг не низький, але і не достат як етапі) створення дитячого будинку сімейного типу і забезпечення соєчасного наданняпослуг ДБСТ (психологічних, соціально-педагогічних, соціально-медичних, соціально-економічних, юридичних та інформаційних) в ході здійснення соціального супроводу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюшкіна Л., Полянничко А. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект): Монографія. – Суми, 2002. – 268 с.
2. Бевз Г.М., Пеша І.В. Дитина в прийомній сім'ї: нотатки психолога. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2001, Агентство «Україна».-101 с.
3. Безпалько О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: Теоретико-методичні основи : [монографія] / О.В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2006. – 363 с.
4. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях / О.В. Безпалько. – К.: Центр учбової літератури, 2003. – 140 с.
5. Богданова І.М. Соціальна педагогіка: навч. посібник / І.М. Богданова. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
6. Бурлака О.С. Щодо визначення поняття «дитина-сирота» та «дитина, позбавлена батьківського піклування» / О.С. Бурлака // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія Право. 2014. – В. 29, ч. 2. – С. 28-31.
7. Вакуленко О.В. Утримання й виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні: фінансовий аспект // Інформаційні матеріали для слухачів Центру підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ямолодьспорту.- К.: Державний ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2006.-С.37-42.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
9. Гошовський Л.О. Становлення образу «Я» в підлітків шкіл-інтернатів в умовах депривації батьківського впливу.-К.: Вища школа,1995.-165 с.
10. Деінституалізація та трансформація послуг для дітей [Електронний ресурс]: посіб. з найкращих практик / під ред. Жоржетти Мюльгейр,

Кевіна Брауні. - 143 с. - Режим доступу : www.cam-z.org/biblioteka_11/socialnij_zaxis_49/deinstitalizac_53.html.

11. Державна цільова соціальна програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: постанова Кабінету Міністрів України № 1242 від 17 жовтня 2007 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1242-2007-%D0%BF>
12. Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування: наказ Міністерства соціальної політики України № 1307 від 11 серпня 2017 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1089-17>
13. Дитячі будинки сімейного типу в системі захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [Електронний ресурс] // Держслужба. – 2006. – Режим доступу : <http://www.moya-rodyna.org.ua/uk/dbst-v-systemi-zahysty-ditey-syrit-ta-ditey-pozbavlenyh-batkibskogo-piklyvannia.html>.
14. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: навч.-метод. посібник: У 2-х кн. / Бевз Г.М., Боришевський М.Й., Тарусова Л.І. та ін. – К.: Міленіум, 2005.-286 с.
15. Дубровина И.В., Лисина М.И. Особенности психического развития в семье и домах ребенка // Возрастные особенности психического развития детей. – Москва, 1982.- С.192-198.
16. Євтух М.Б. Соціальна педагогіка : підручник для студ. вищ. навч. закл. / М. Б. Євтух, О. П. Сердюк ; Межрегіональна акад. упр. персоналом. - К. : МАУП, 2002. - 232 с.
17. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» № 2342-IV від 13 січня 2005 року: станом на 20.01 2018 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

18. Закон України «Про охорону дитинства» № 2402- III від 26.04.2001 р.
[Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/ed20150705>
19. Інноваційні моделі соціальних послуг. Проекти Українського фонду соціальних інвестицій. Том 2 / за редакцією Н. М. Шкуратової. – К : – 2007. – 159 с.
20. Карпенко О.І. Альтернативні правові форми виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування // Молодь на зламі тисячоліть: нове тисячоліття – нові проблеми? / Збірник наукових статей. – Київ: АПСВ, 2000. – С. 24-27.
21. Карпенко О.І. Правові засади утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридич. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Карпенко Ольга ванівна. – Х., 2002. – 23 с.
22. Карпенко О. Г. Теорія та практика соціальної роботи : навч. посіб. / О. Г. Карпенко, Н. Ф. Романова. - Київ : Слово, 2015. - 402, [6] с.
23. Концепція Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: розпорядження Кабінету Міністрів України № 262-р від 11 травня 2006 р.
[Електронний ресурс] - Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/263-2006-%D1%80>
24. Кузьмінський В. Навіщо реформувати інтернатну систему: чого нас вчить історія / В. Кузьмінський // Права дітей. - 2010. - № 1 (9). - С. 4 - 6.
25. Маркетинг соціальних послуг : навч. посібник / під ред. В. Г. Воронкової. - К. : Професіонал, 2008. - 576 с.
26. Мордань О.О. Державна політика щодо соціального захисту дітей, які залишилися без піклування батьків: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Мордань Ольга Олексіївна. – К., 2015. – 234 с.

27. Національна програма «Діти України» / Виховна робота в закладах освіти України. Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. - К.: ІЗМН, 1998.-355 с.
28. Нечаева А.М. Охрана детей-сирот в России: История и современность // НИИ детства в Рос. дет. фонда. - М., 1994.- С. 171.
29. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка : навч. посібник / С. С. Пальчевський. - К. : Кондор, 2009. - 551 с.
30. Пеша І.В. Соціальне становлення дітей в дитячих будинках сімейного типу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Пеша Ірина Василівна. – К., 2000. – 16 с.
31. Пеша І.В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (проблеми реформування). – Київ, 2000.- 85 с.
32. Положення про дитячий будинок сімейного типу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>.
33. Посібник для соціальних працівників щодо підготовки та соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу: У 2-х кн. / Г. М. Бевз, Бондаренко Т. В., Комарова Н. М., Пеша І. В. та ін. К.: Держсоцслужба, 2006. – Кн. 2. 180 с.
34. Потопахіна О.М. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / О.М. Потопахіна: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридич. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Карпенко Ольга Іванівна. – О., 2008. – 22 с.
35. Правознавство : [навчальний посібник] / за загальною редакцією В.Г.Гончаренка. — К. : Український інформаційно-правовий центр. — 2002. – 325 с.
36. Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу : Наказ Міністерства України у справах сім'ї молоді та спорту від 23 вересня 2009 р. № 3357 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0966-09>.

37. Про затвердження Програми навчання для прийомних батьків та батьків-вихователів з метою підвищення їх виховного потенціалу : Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 13 січня 2011 р. № 79 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-programi-navchannja-dlja-priiomnih-batkiv-doc46277.html>.
38. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: постанова кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р. № 226 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/226-94-%D0%BF>
39. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»: постанова кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 81 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/81-2007-%D0%BF>
40. Реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: передумови, реалії та перспективи (за результатами соціологічного дослідження) / Ж.В.Петрочко, О.А.Калібаба та ін.; За заг.ред. Ж.В. Петрочко.-К.: Наук.світ,2006. -100 с.
41. Семигіна Т. В. Словник із соціальної політики / Т.В. Симигіна. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 253 с.
42. Сімейний кодекс України : станом на 06 лютого 2018 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
43. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А.Й.Капської, І.М.Пінчук, С.В. Толстоухової. – К., 2000. – 260 с.
44. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. І.Д. Зверєвої. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

45. Соціальна педагогіка: підручник / За ред. проф. А. Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 412 с.
46. Соціальна педагогіка : навч. посібник / [О. В. Безпалько та ін.] ; за ред. О. В. Безпалько. - К. : Академвидав, 2013. - 309, [3] с.
47. Соціальна педагогіка: теорія і технології : підручник / за ред. І. Д. Зверєвої. - К. : Центр навч. л-ри, 2006. - 316 с.
48. Соціальна робота: в 3 ч. –К.: Вид. дім. «Києво - Могилянська академія», 2004.- 166 с.
49. Соціальне сирітство в Україні : експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування /Авт. кол. Л.С.Волинець, Н.М.Комарова, О.Г.Антонова-Турченко та інші. - К. : Український інститут соціальних досліджень,1998.- 120 с.
50. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: роз'яснення Міністерства юстиції України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n0051323-11>
51. Соціально-правовий захист дитинства. Навчально-методичний посібник / за редакцією І. І. Смагіна, В. Ю. Арешонкова, Т. М. Смагіної. – Житомир : ОІШПО, 2006. – 356 с.
52. Створення та соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу: Навч.-метод. комплекс / За заг. ред. Г.М.Лактіонової, Ж.В.Петрочко. – К.: Науковий світ, 2006. – 270 с.
53. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу. Збірник методичних матеріалів / Авт. кол. Г. М. Бевз, А. Й. Капська, Н.М.Комарова та ін. К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. - 188 с.
54. Фролов А., Трушина Ю. История создания «детских деревень» семейного типа //Социальная педагогика. - 2004.- №1.- С.29-31.
55. Чечет В. Альтернативні форми виховання дітей, які проживають у дитячих установах.// Управління освітою. - 2003.- № 15-16.- С. 10-11.

56.Щодо стану подолання та профілактики соціального сирітства в Україні:
аналітична записка [Електронний ресурс] - Режим доступу:
<http://www.niss.gov.ua/articles/1556/>.